

LES MINES DE TEROL

Aquests darrers dies, el fred ha augmentat. A la Galiana, en el sector de Villastar, han arribat als vuit graus sota zero.

Fa unes nits de lluna clara, que illumina les marxes i les concentracions; a la ciutat de Terol, de cara al vespre, hi ha carrers que no semblen tocats. Ens agrada de passejar-hi amb els ulls mig aclucats, imaginant que ens trobem en una ciutat de pau. Ens enfilem per les runes del Seminari, i mirem els trossos batuts per les nostres màquines, en les primeres línies d'ells. És una cosa que ens apassiona: a vegades, s'encén el far d'un automòbil, o es veu qualsevol raig de lluna, i de seguida les nostres metralladores escombren el fragment de paisatge i els llums s'apaguen. No sembla pas la guerra això. Potser ho fa la nit o el silenci de la ciutat; no sabem ben bé a què atribuir-ho, però aquest concert de les llums i de les màquines ens sembla un gran joc.

—Escolteu: si ens veuen passejant pels carrers ens detindran.

—Hi ha l'ordre de no deixar que ningú vagaregi per la ciutat.

Això deu estar molt bé, però a nosaltres no ens agrada. Heus ací que hom encarrega a una brigada de carrabiners que entri a Terol. La nostra brigada compleix l'ordre, hi entra, i dels quatre batallons de què es composava només en resten dos i encara delmats. I ara ve una brigada mòbil, s'instal·la a Terol i priva els carrabiners que s'hi passegin.

—Aquesta gent de les brigades mòbils de xoc estan més bé que nosaltres. Van d'una banda a l'altra, tenen més distracció. Quan hi ha cops en un front els hi destinen, acaben la feina i a pa, a descansar! Si mai tinc ocasió de tornar-me a fer soldat, les brigades mixtes no m'arreglaran pas...

N'hi ha que rondinen sempre. Però el cas és que no poden contravenir les disposicions militars. Ens adreçem cap a l'interior de la ciutat, apressant el pas i amb aire d'anar a fer alguna cosa del servei.

El fred se'ns ha ficat entre la roba i la carn i ens fa sofrir. Els peus ens fan mal, fins a fer-nos saltar llàgrimes i comencem a sentir l'anul·lació de la voluntat que dona el fred, una mena de decaïment que absorbeix les ganes de fer coses. I sabem que en el lloc de comandament no podem fer foc, que només tenim una manta cada ú i que passarem una mala nit. A l'hivern no hi hauria d'haver guerra. En això tots estem d'acord, i quan tots nosaltres aconseguim posar-nos d'acord en alguna cosa, és que es tracta de quelcom molt raonable.

En travessar la Plaça del Torico, ens adonem que diñs del Cafè Salduba hi ha una gran foguera. A través del maro de l'aparador, veiem un grup d'homes que s'hi escalfen. Quina enveja!

—I si entràvem a escalfar-nos una mica?

—No pot ésser, home. És un lloc de guàrdia.

—Provem-ho. Si ens ho neguen, pitjor per a ells...

Això té un sentit. Nosaltres portem uns pots de confitura, del convent de Santa Teresa. Si ens deixen entrar, ens partirem la confitura.

El Cafè Salduba conserva, a desgrat de tot, el record de la seva prosperitat passada. A la porta hi ha un passamanu de llautó de qualitat, i les restes de cristall que encara conserva el marc, són d'un cristall bo i gruixut, d'aquell que valia tants diners.

Els homes que fan la guàrdia ens han deixat entrar. Estan mig ador-

mits, com si els hagués intoxicat el fum; la nostra arribada els espavila una mica.

—Carrabiners, eh?

—Ja ho podeu veure.

Els ha donat per fer comèdia.

Un caporal disposa:

—Josep: porta cadires per als senyors.

Són dinamiters de les forces de xoc. Xicots molt joves, algun dels quals no arriba als setze anys, i que es passegen pel món amb un cinturó carregat de bombes. Ens han fet lloc al voltant de la foguera i ens escalfem els peus i les mans. A mesura que el fred ens passa, ens vénen ganes d'expressar el nostre agraïment.

—Moltes gràcies, camarades.

—Camarades, no. Coneguts de guerra i prou. Això de la camaraderia s'ha de guanyar...

Ens sembla que és el moment oportú d'ofereir la confitura. Obrim els nostres capots i posem els envasos damunt d'una cadira.

—Si us ve de gust, ens partirem això amb vosaltres.

—Ja ho crec, camarades. Ens ve molt de gust.

Per damunt de les taules de marbre del Cafè Salduba, hi ha gots, copes, plats, culleres petites, eines especials per al consum de tapes d'aperitiu, sífons trencats, jocs de dòmino, d'escacs, daus, cartes. Les parets i el sostre estan ennegrits pel fum, no sabem si degut a un incendi de guerra o bé a les fogueres dels dinamiters. De totes maneres, com que l'únic que resta una mica sencer de l'edifici és aquesta sala de cafè, no val la pena de mirar-s'hi gaire.

Agafem un plat i una cullera cada ú, treiem la pols amb el mocador o la

boca de la mànega i repartim la confitura. És un menjar bo, treballat, fet per mans de monja.

Un dels dinamiters es llepa els llavis i ens mira amb cara de murri.

—Els carrabiners devien arreplegar bons bocins, oi?

—Psè! Menys del que la gent es pensa. A canvi d'aquestes coses donàrem molta carn.

—De quina brigada sou?

—De la vuitanta-set.

—Dinamiters?

—No.

—Menys mal. És molt millor per a vosaltres.

Parla amb reticència. Però ja sabem el que vol dir; des del punt de vista de l'especialitat militar, aquests dinamiters tenen una reserva a fer als dinamiters de la vuitanta-set. Quan els nostres van col·locar les primeres mines en l'edifici del Govern Civil, feia tant de fred que la dinamita no prenia i calgué escalfar-la; és una cosa que es pot fer bé, però en aquella ocasió el foc va fer esclatar un fulminant i la càrrega va saltar abans d'hora. Uns quants dels nostres moriren i molts resultaren ferits.

No podem admetre que ningú malparli dels companys.

—Els nostres s'han portat molt bé, i s'han guanyat el perdó de totes les falles que hagin comès.

N'hi ha un que intervé per primera vegada, i adopta un to conciliador.

—Els vostres i nosaltres som tots uns i no cal que ens enfadem.

Fa estona que l'artilleria enemiga bombardeja les nostres línies. Disparen amb els seus canons automàtics vuit trets seguits, com una metralladora gegantina. Alguns dels obusos cauen dins la ciutat, trinxant més encara, coses que semblaven trinxades del tot.

Quan ens hem acabat la confitura, els dinamiters tenen un gest de delicadesa i ens ofereixen vermut d'una gran marca italiana.

—L'heu trobat ací?

—Es clar. No tot havien d'ésser ampelles de sifon.

Comencem a parlar de coses de menjar. Un dels dinamiters ens explica amb molts detalls un arròs amb conill que va fer a Guadalajara. Li faltaven

molts accessoris, però pel que diu l'arròs va sortir molt bo. La boca se'ns omple de saliva; fa una colla de setmanes que mengem pa i carn de pot, la major part de les vegades freda. Un arròs amb conill!

—L'arròs l'obtindriem, però el que és el conill...

Hi ha un noi d'uns quinze anys, madrileny, que s'ha fet un tip de confitura; ens mira a tots i contesta:

—No ho cregueu. L'altre dia, un xicot de la meua esquadra ve i em diu: «Mira: agafa les bombes i el fusell i segueix-me. He trobat dos conills magnífics. N'hi ha un de gris i un altre de blanc i negre». Vaig preguntar-li on eren i em respongué que en una casa abandonada. Agafo les coses i me'n vaig amb ell. Enfilem un carreró estret i en arribar al cap d'amunt, el xicot m'agafa pel braç: «Veus aquell portal? Doncs és allí. Obre la porta i ja veuràs la gàbia amb els conills. Jo em quedaré ací per tal de vigilar». El deixo endarrera, empenyo la porta i trobo de debò la gàbia amb els animals. Però al costat seu hi havia una dama fent mitja. Va mirar-me de cap a peus i em deixà corgelat. «Dispen-seu... vaig dir-li— M'he equivocat de travessia.»

—Però encara hi ha algú de la població civil?

—Ja ho crec. Cada dia se'n presenten de nous. Són gent que s'havia escapat pels pobles i les muntanyes, i ara que poden, tornen.

—I els conills?

—Em vaig quedar sense. Però de menjar n'hi ha d'haver. Si examinàvem bé les galeries subterrànies trobaríem moltes coses importants.

Es refereix a uns passatges que minen tots els indrets de Terol. Per sota terra pot anar-se d'una casa a l'altra, enllaçar carrers separats exteriorment, unir barris allunyats. Aquestes galeries han jugat un paper important en la batalla de Terol i comencen a tenir llegenda.

—Jo no m'aventuraria per aquests soterranis per res del món. La setmana passada cinc carrabiners i un tinent van entrar-hi, per tal d'efectuar una visita d'inspecció. Quatre dies després, foren trobats els cadàvers de tres carrabiners en les immediacions de l'estació. Del tinent i dels altres dos xicots no se n'ha sabut res més.

—Que creieu en l'existència de bruixes?

—No. Però tenim proves que existeixen feixistes. N'hi ha uns quants que no pogueren fugir, ni caigueren a les nostres mans. On són? No em negareu que els soterranis són un bon amagatall. A més, què s'ha fet dels tres guàrdies d'assalt desapareguts?

Això era cert. Tres guàrdies d'assalt havien entrat a les mines, per explorar-les, i no se'ls havia vistos reapareixer. Aquests camins de sota terra ens fan basarda; ens estimàriem molt més que no existissin.

Però el xicot madrileny, el dinamiter més jove, reacciona:

—Doncs mireu: si tot això és cosa de feixistes, no em fa gens de por. Si no els temem a la llum del dia, no sé per què ens han d'esverar amagats uns quants pams sota terra. I si un feixis-